

HUGO TREFFNERI GÜMNAASIUM

ELISABET OTTAS

12.C KLASS

PILTLIKE VÄLJENDITE TUNDMINE HUGO TREFFNERI GÜMNAASIUMI 10. KLASSIDES

Juhendaja: Liisa Tepp

Sissejuhatus

Valisin teema, selleks et teada saada, kuivõrd tuntakse piltlike väljendeid tänapäeva võõr- ja laensõnastuvas eesti keeles. Seda just seetõttu, et olen märganud, et tänapäeval eesti keele ja kirjanduse gümnaasiumiõppekavas piltlike väljenditega otseselt ei tegeleta: ei õpetajad ega ka õppematerjalid pööra neile tähelepanu. Seda võib põhjendada asjaoluga, et kohatu kujundliku keele kasutamine võib õpilase loodud teksti stiili negatiivselt mõjutada. Samas hõlbustab piltliku keele tundmine paljude raamatute, ka kohustusliku kirjanduse, lugemist, sest osad fraseologisme sisaldavad laused võivad tunduda lugeja jaoks ebamäärased ja loogikale mitte vastavad, kui nende tähendust ei teata.

Töö uurimisprobleemiks on fraseologismide tundmine Hugo Treffneri Gümnaasiumis. Probleemi avamise aluseks on töö autor valinud R. Õunapi magistritöös „Põhikooli- ja gümnaasiumiõpilaste fraseoloogiastundmine“ toodud erinevad ülesanded. Esimeses küsimustiku osas pidi kolmekümne ette antud seletuse seast valima fraseologismile vastavad seletuste numbrid. Teises osas tuli moodustada ette antud sõnadest viis püsiühendit. Viimases küsimustiku osas tuli alla joonitud fraasidele leida õige vaste toodud fraseologismide seast ning ühtlasi kasutada ka lausesse sobivat vormi. Teoreetiliste aluste uurimiseks on kasutatud „Eesti keele käsiraamatut“, K. Õimi materjale ning meedias ilmunud artikleid õpilaste keeleoskuse kohta.

Uurimuse sihtgrupiks on äsja Hugo Treffneri Gümnaasiumis õpinguid alustanud noored. Valimiks on igast õppesuunast üks klass: reaalarust 10.b, loodusarust 10.c ja humanitaararust 10.d. Selline valim annab võimaluse võrrelda piltlike väljendite tundmist ka suunati: kas näiteks humanitaarklassi õpilastel on rohkem teadmisi piltlikest väljendites kui reaalar-, loodusklassil või ei mängi suunavalik rolli.

Selle uurimistöö tulemustest ei saa järeldada, kui palju õpilased oma kõnes ja loodavates tekstides piltlike väljendeid kasutavad, kuid töö annab aimu, kas tänapäeva noored valdavad kujundlikku keelt. Uurimuse netiküsimustik on üles ehitatud küll piltlike väljendite tundmisele ja statistika tehakse selle põhjal, kuid samas peegeldub vastustest ka see, kas ja kui palju õpilased aimavad ja loogiliselt vastuseid sobitavad. Lisaks klasside omavahelisele kõrvutamisele võrreldakse saadud tulemusi R. Õunapi magistritöö andmetega, et saada teada, missugune on Hugo Treffneri Gümnaasiumi õpilaste tase võrreldes teiste Eesti koolide õpilastega. Uurimistöös soolistele erinevustele ei keskenduta, kuid samas võib statistikas soolisi mõjutusi olla, näiteks kui võrrelda 10.b klassi, kus on 18 mees- ja 14 naissoost vastanut ning C-klassi, kus on 14 mees- ja 21 naissoost vastanut.

Uurimistöö käigus saadud tulemused annavad Hugo Treffneri Gümnaasiumi eesti keele ja kirjanduse õpetajatele aimu, kui hea on kooli õpilaste fraseologismide tundmine. Lisaks sõnavara rikastamise aspektile on piltlikel väljenditel väga suur tähtsus ka rahvakultuuris, näiteks esineb neid alg- ja lõppriimiga rahvalauludes. Seega saavad õpetajad panustada ka eesti kultuuri edasikandumisse ja piltlike väljendite üldisesse populariseerimisse.

Sisukord

Sissejuhatus	1
Sisukord	3
1. Fraseologismid.....	4
1.1. Idioomid.....	5
1.2. Kollokatsioonid	6
1.3. Vanasõnad.....	6
1.3.1. Kõnekäänud.....	6
1.4. Grammatilised ja süntaktilised fraseologismid	7
2. Õpilaste keeleoskus	7
3. Küsimustik ja analüüs	8
3.1. Esimene ülesanne	9
3.2. Teine ülesanne.....	13
3.3. Kolmas ülesanne	16
3.4. Kolme ülesande kokkuvõte	20
Kokkuvõte	21
Kasutatud kirjandus.....	23
Lisad	25
<i>Lisa 1. Testülesanded.....</i>	<i>25</i>
<i>Lisa 2. Tabel 5. Uurimustöö esimese ülesande vastuste jaotumine (% vastanutest).....</i>	<i>27</i>

1. Fraseologismid

Fraseologism on keeles laialt käibel olev püsiv tavapärane sõnade ühend, millele on omane tähenduslik kokkukuulumine ja harilikult ka metafoorsus (Erelt jt, 2007a). Seni on terminit „fraseologism“ Eestis kasutatud põhiliselt lingvistikas, terminit „kõnekäänd“ aga folkloristikas (Õim, 2004, lk 129). Teoreetilistes käsitlustes defineeritakse fraseologismi üsnagi erinevalt, kuid põhilised kolm tunnust on üsna kindlad (Õim, 2015a, lk 22):

- koosneb rohkem kui ühest sõnast,
- püsivus,
- idiomaatilisus.

Idiomaatilisusele on omased kolm põhitegurit: semantiline teisenemine ehk ümbermõtestamine (otsese tähenduse ülekantult mõistmine), läbipaistmatus (takistab tähenduse mõistmist) ja denotaadile osutamise komplitseeritus (denotaadile osutatakse rohkem kui ühe ikoonilise märgiga, mille tõttu toimub nimetamise vormi laienemine või ahenemine; nt „aset leidma“ puhul osutatakse denotaadile kahest sõnast (ikoonist) koosneva ühendiga, kuigi seda saab teha ka lihtsamalt – ühe ikooniga, verbiga „toimuma“), mis põimub kahe eelnimetatud omadusega (Õim, 2015b, lk 1-6).

Fraseologisme saab eristada nende päritolu järgi, Eesti keele käsiraamatu järgi on olemas põlis- ja laenfraseoloogia. Põlisfraseologismidele leitakse vasteid sugulaskeeltest: need fraseologismid olid olemas juba enne läänemeresoome keelte välja kujunemist (nt „suud puhtaks rääkima“ – soome keeles „*puhua suunsa puhtaaksi*“). Laenfraseologismid on eesti keelde tulnud temaga ajalooliselt kõige tihedamini seotud saksa ja vene keelest (nt „silma torkama“ – saksa keeles „*in die Augen stechen*“; vene laenuks on „keelt hammaste taga hoidma“, mis vene keeles on „*держатъ язык за зубами*“). (Erelt jt, 2007b)

Palju ühesuguseid fraseologisme on eri rahvad võtnud piiblist. Näiteks pärinevad sealt eesti fraseologismid „(millestki) oma käsi puhtaks pesema“, „küünalt vaka all hoidma“, „kuldvasikat kummardama“, „tolmu jalgelt pühkima“, „kurjast vaimust vaevatud“, „pimedusega löödud“, „keelatud vili“, „tõotatud maa“, „pinnuks silmas“, „siitsaadik ja mitte enam“, „taevaluugid lahti“, „kiviviske kaugusel“. Veel on ühiseks fraseologismide allikaks olnud antiikkultuur. Vana-Roomast pärinevad näiteks „Damoklese mõök“ („pidev hädaoht“), „kuldne kesktee“, „valge vares“ („keegi teistest erinev“), ütlused: „kas kilbiga või kilbi peal“ („võitjana või kaotajana“), „ei näe puude taga metsa“ („üksikasjad varjavad terviku“). (Erelt jt, 2007b)

Enamik fraseologisme on markeeritud ehk nad ei ole oma olemuselt neutraalsed, see tähendab, et neil on mingisugune emotsionaalne varjund (pole kantseliitlikus keeles). Tunnus on kergesti märgatav värvikat fraseologismi ja selle edasiantavat sõnumit võrreldes: „loobib kõikaid kodaratesse“ (fraseologism), mis neutraalselt tähendab mingi eesmärgi saavutamist raskendama, takistama; „kas või nui neljaks“ (fraseologism), mis tähendab igal juhul, millestki kellestki olenemata; „kärbseid pähe ajama“ (fraseologism), mida öeldes vihjatakse kellelegi, et talle valetatakse. Tihti on Eesti fraseologismides kõlakujundeid, rohkesti on näiteks alg- ja lõppriimi. Sellised fraseologismid on: „käib käest kätte“, „ei kippu ega kõppu“, „tuhat ja tuline“. (Erelt jt, 2007a)

Tänapäeva fraseoloogiauurimustes käsitletakse viit tüüpi idiomatilisi väljendeid, millel on semantiliselt ja grammatiliselt erinev roll (Õim, 2015b, lk 10):

1. idioomid, s.o

- täisidiomaatilised väljendid ehk pärisfraseologismid: „härjal sarvist haarama“
- kõnevormelid: „Head aega!“, „Tere tulemast!“, „Puhka rahus!“

2. kollokatsioonid: „otsust vastu võtma“, „muljet avaldama“, „kohut pidama“

3. vanasõnad: „aeg kõik haavad parandab“, „esimene vasikas läheb aia taha“

4. grammatilised ja süntaktilised fraseologismid: „sellest hoolimata“; „tõtt-öelda“; „hea öelda, aga katsu teha“, „olgugi et“, „nii nagu“

1.1. Idioomid

Idioom ehk idiomatiline väljend on püsiühend, mille kogutähendus ei tulene üksikute ühendis esinevate sõnade tähendustest, vaid ühendi kui terviku tähendusest (Erelt jt, 2007a). Idioomide hulka kuuluvad täisidiomaatilised väljendid ehk pärisfraseologismid (nt „härjal sarvist haarama“, „peab silmas“, „tuli takus“, „vesi ahjus“) ja kõnevormelid (Õim, 2015b, lk 10). Lisaks tähistab sõna „idioom“ ka mingi keele eriomast sõna, vormi, püsiühendit, millele ei leidu teistes keeltes sama ülekantud tähendusega vastet (Erelt jt, 2007a). Näiteks eesti keeles olev „Kuidas käsi käib?“ ehk „Kuidas läheb?“ on inglise keeles „*How is hand walking?*“, kuid selline sõnade kooslus ei oma inglise keeles vastet „Kuidas läheb?“.

Kõnevormelid, mis kuuluvad kinnislausete hulka, on stereotüüpsed, valmis suhtlusüksused mingite kindlate suhtlusülesannete täitmiseks (Õim, 2015b, lk 10). Struktuurilt on vormelid kas täis- või vaeglaused, mida iseloomustavad järgmised põhitunnused, mis ei pea esinema korraga (*Ibid.*):

- kinnistunud grammatiline struktuur,

- kinnistunud sõnajärg,
- kinnistunud leksikaalsemantiline koosseis,
- algse sõnasõnalise tähenduse teisenemine või übermõtestamine,
- ehituse ebaregulaarsus.

1.2. Kollokatsioonid

Kollokatsioonid on nõrgalt idiomaatilised sõnaühendilise struktuuriga väljendid, milles tähenduslikult keskne komponent on oma otseses tähenduses, teine aga metafoorses, mis muudab esimese tähendust (Õim, 2015b, lk 13). Kollokatsioon on sõnapaar, mille liikmed esinevad üksteise naabruses sagedamini kui võiks eeldada nende üksikult esinemise sageduste põhjal (Erelt jt, 2007c; Kollokatsioonide..., 2012), näiteks eesti keeles öeldakse „rootsi laud**“ (serveerimisviisi, kus sööja valib endale pakutavate toitude seast meeldiva ja tõstab seda nii palju, kui ise soovib), mitte „laua taga/ääres istuma“; soome keeles öeldakse sama termini kohta aga „*seisova/nouto pöytä*“, mitte „*ruotsalainen pöytä***“ (Jaanits, 2004).

1.3. Vanasõnad

Vanasõnadeks peetakse kokkusurutult sõnastatud ja sisuliselt lõpetatud mõtteterasid, rahvaluule lühivorme (Langemets jt, 2009a). Vanasõnadele on omane üldistav funktsioon (Õim, 2015b, lk 13). Tavaliselt tõstetakse vanasõnad fraseoloogiast eraldiolevaks uurimisobjektiks (Õim, 2015b, lk 10).

Vanasõnas nagu ka kõnekäänus on kesksel kohal mingi kõnekujund ja nad on kindlakujulised laused. Selline ühisosa muudabki piiri vanasõnade ja kõnekäändude vahel häguseks. (Baran, 2002)

1.3.1. Kõnekäänud

Laialt levinud fraseologismiliik on kõnekäänud, milleks on püsivad sõnapaarid, metafoorsed ütlused, retoorilised hüüatused ja küsimused mingi olukorra, nähtuse, eseme või omaduse kirjeldamiseks. Kõnekäändude näited: „ripub juuksekarva otsas“, „kivi kotti“, „kadus nagu tina tuhka“ (Erelt jt, 2007a).

Võrdlused on kõnekäändude hulgas selgepiirilisem, homogeenneim ja suurim alaliik (Õim, 2003, lk 20). Fraseologismide alla kuuluvad ka võrdlused, milles kõrvutatakse kaht nähtust

või objekti mingi ühistunnuse alusel (Langemets jt, 2009b). Võrdluste näiteid: „vihma valab nagu oavarrest“, „jäi seisma nagu soolasammas“, „läks nagu keravälg“ (Erelt jt, 2007a).

1.4. Grammatilised ja süntaktilised fraseologismid

Grammatilised ja süntaktilised fraseologismid ei ole üldtunnustatud fraseologismid – neid on eristatud fraseoloogias, kuid uuritakse süntaksi all (Õim, 2015b, lk 13).

Grammatilised fraseologismid on mitmesõnalised ühendid, mis võivad koosneda abisõnadest. Neile on omane idiomaatilisus, mis väljendab ebaregulaarselt grammatilist ja modaalselt sisu. Vormi poolt vaadatuna kuuluvad nende alla kõikvõimalikud kinnissõnastusega abisõnadest koosnevad ühendid, mille kogutähendus on võrreldes osiste algsete tähendustega muutunud: „ilma et“, „olguigi et“, „nii nagu“. (Õim, 2015b, lk 14)

Morfoloogilis-süntaktiline liigitus põhineb sellel, et fraseologismid on sarnaselt mingisse liiki kuuluva sõnavaraüksusega morfoloogilis-grammatilises kategoorias ja käituvad lauseliikmena (Baran, 2002). Seejuures klassifikatsioon ei lähtu lause nii-öelda tähtsaimate komponentide sõnaliigist (*Ibid.*). Süntaktilised fraseologismid ehk fraseoskeemid on näiteks „hea öelda, aga katsu teha“; „seni ta otsis, seni kui ta leidis“ (Õim, 2015b, lk 14).

2. Õpilaste keeleoskus

Laps suudab keelt omandama hakata umbes 1,5-2 aasta vanuselt, kui ta aju on saavutanud umbes 60% ulatuses täiskasvanu aju struktuurilise, biokeemilise ja neurofüsioloogilise küpsuse. Piltlikud seletused tekivad lapse keelde umbes 10 aasta vanuselt. Laste fraseologismide õppimine sõltub üldiselt nende suutlikkusest seostada juhuslikke kujundlikke sõnu. Neile võivad mittesõnaliste väljendite tähendusi õpetada täiskasvanud või mõistavad nad ise, et konteksti ja väljendi sõnasõnalist tähendust on raske sobitada. Lastel on keeruline fraseologismidest aru saada, sest neil puuduvad konkreetsed viited idiomaatilistele tähendustele. Idiomaatilised väljendid osutavad tihti üldistele mõistetele või vaimsele seisundile: kavatsustele, tunnetele ja emotsioonidele, mida on keeruline ette kujutada. (Puhtvend, 2009)

Eeltoodust nähtub, et fraseologismide omandamisel esineb raskusi. Seda, et õpilaste keeleoskus on langemas, tõdeb ka Uulma (2012) – sõnavara on muutunud ühekülgseks ja

primitiivseks. Üheks põhjuseks on sotsiaalvõrgustikud, kus kujundlik, õigekeelne väljendus pole tähtis ja seega noored ei taotle enam seda (Talviste, 2012). Veel tuuakse negatiivsest küljest välja lapsevanemaid, kes ei suhtle oma lastega, vaid lasevad neil vaadata palju televiisorit ja mängida arvutimänge, et sel ajal tegeleda oma asjadega (Talviste, 2012). Lisaks on esitatud kitsaskoht, mille kohaselt on kooliraamatukogudes nüüdiskirjanduse kui ka klassika esindatus riulites halb (Klaus, 2011). Tähelepanu on pälvinud ka asjaolu, et nüüdisaja kiire elutempo ei anna mahti lugeda ja mõtestada (Leitmaa, 2012).

Meedias arutletakse, et ilukirjanduse vähese lugemise tõttu kasutatakse kujundlikku keelt järjest harvemini ning see on muutunud noorte jaoks mõistmatuks (Talviste, 2012). Selle näiteks on toodud olukord, kus lapsed arvavad, et ütlus „mees kõndis, sepik seljas” tähendab, et mehel oli palju leiba kaasas. Õpetajad leiavad, et tänapäeva noored näevad rohkem vaeva tekstide mõistmisega, mis on põhjustatud vähesest lugemusest ja vaesest sõnavarast (Klaus, 2011). Mitte ainult pole nende sõnavara kesine, vaid see on segunenud ka võõrkeelsete väljendite, slängiga (*Ibid.*).

Haridusministeeriumi tellitud uuringu statistikast võib järeldada, et vaid poolte kõrgkooli esmakursuslaste keeleoskus vastab ettenähtud standarditele. Veelgi enam, võiks ju arvata, et filoloogiat õppima läinutel on väga hea keeleoskus, kuid ka see on vale arusaam (Leitmaa, 2012).

Eeltoodust nähtub, et keele ja ka fraseologismide omandamise puhul on olulise tähtsusega lapse üldine areng, vanemate osalus, lugemus ning konteksti tajumine ja sõnade seostamine. Puudujääk kas või ühes olulises faktoris võib olla aluseks, miks lapsed ei oska seostada juhuslikke kujundlikke sõnu. See omakorda loob pinnase, kus vanemana ei osata anda teadmisi fraseologismidest enda järeltulijatele.

3. Küsimustik ja analüüs

Viisin läbi uuringu teemal „Fraseologismide tundmine“. Ankeet on koostatud *LimeSurvey* netikeskkonnas Reet Õunapi magistritöös „Põhikooli- ja gümnaasiumiõpilaste fraseoloogiatundmine“ kasutatud testülesannete põhjal. Kasutasin samu ülesandeid, et luua võrdlusmomenti treffneristide ja teiste õpilaste vahel. Ankeet on jaotatud kolmeks osaks (ülesandeks) ja koosneb kokku 25 küsimusest (vt Lisa 1). Küsimustikku täitsid 10. klassi õpilased perioodil 12.-16. oktoober 2015.

Esimeses küsimustiku osas pidi kolmekümne ette antud seletuse seast valima fraseologismile vastavad seletuste numbrid. Teises osas tuli moodustada ette antud sõnadest viis püsiühendit. Viimases küsimustiku osas tuli alla joonitud fraasidele leida õige

vaste toodud fraseologismide seast ning ühtlasi kasutada ka lausesse sobivat vormi – kokku oli kümme lauset.

Enne uuringut lasin küsimustikku täita ka pilootrühmal, mille moodustasid loodusklassi 12.c õpilased. Tänu sellele katsetusele tulid välja veel ankeedi viimased pisivead, sain aimu, kaua õpilasel võib harjutuste lahendamine aega võtta ja kas tööülesanded on vastajate jaoks mõistetavad.

Uuringus osales 100 õpilast. Vastanute seas oli 32 õpilast reaalkallakuga 10.b klassist, 35 õpilast looduskallakuga 10.c ja 33 õpilast humanitaarsuunitlusega 10.d klassist. 46 neist (46%) olid poisid ja 54 (54%) tüdrukud. Kokku oli 102 vastatud ankeeti, sest kaks noormeest täitsid küsimustiku topelt: kuna vastused suuremal määral kattusid, valis uurija statistika tegemiseks korrektsemalt, ajaliselt viimasena täidetud ankeedi. Keskmine ankeedile vastamiseks kulunud aeg oli 14 minutit. Kõik õpilased täitsid küsimustikku võrdsetes tingimustes: arvutiklassis ning järelevaataja silma all.

Saja ankeedi analüüsi käigus saadud õigesti vastanute protsent on kõrvutatud Õunapi magistritöös esitatud 101 osaleja vastustega, et võrrelda Hugo Treffneri Gümnaasiumi õpilaste fraseoloogiatundmist. Võrdlusmoment annab aimdust, kas erinevatest koolidest õpilased on tuttavad samade fraseologismidega või ei, ning kui hea on treffneristide üldine piltlike väljendite tundmine magistritöö küsimustikus osalenud õpilaste kõrval. Analüüsis võrreldakse Hugo Treffneri Gümnaasiumi 10. klassi õpilasi nii põhikooli- kui ka gümnaasiumiõpilastega (vastavalt 8. ja 11. klass), sest 10. klassis õppija on mõjutatud veel tugevalt põhikoolis õpitust, kuid samas on õppur ametlikult jõudnud juba gümnaasiumiastmesse.

3.1. Esimene ülesanne

Esimeses ülesandes, mis koosnes kümnest küsimusest, tuli fraseologismile valida vastav seletus või seletused. Iga fraseologismile oli ette antud kolmkümmend vastusevarianti. Vastused ei jagunenud alati üheselt – pakuti palju erinevaid variante ning alati ei olnud populaarseimaks kujunenud vaste õige. Kuna vastajaid oli täpselt sada, siis võrdsustub vastajate arv protsendiga kogu valimist.

Esimesena tuli leida vaste püsivõrdlusele „hari läheb punaseks“. Enamus ehk 96% vastanut (43 noormeest ja 53 tütarlast) valis korrektseks vastuseks „keegi saab vihaseks või ägedaks“. 100% õiged vastused andis looduskallakuga 10.c klass. Eksimusi oli võrdselt B ja D klassides – õigesti vastas 94% vastanutest. Veel pakuti väljendi „hari läheb punaseks“ vastateks (vt Lisa 2, Tabel 5): „kellegagi kõvasti riidlema“, „kahetsema“ ja „millestki tähtsam,

esimene olema“. Vastuste jaotumise järgi saab öelda, et fraseologism „hari läheb punaseks“ on laialdaselt levinud võrdlus vihastumise ja ägestumise väljendamiseks. Ka R. Õunapi magistritööst järeldus, et fraseologism on õpilastele hästi tuntud: 8. klassi õpilastest vastasid õigesti 89,2%, 11. klassist 96,3%.

Teisena tuli leida vaste väljendile „erinevat keelt rääkima“. Enamus ehk 87% vastanutest, kelle seas oli 52 tüdrukut ja 35 poissi, valisid fraseologismi vasteks „öeldut vastupidi, erinevalt mõistma“. Õigesti vastas 90,6% 10.b klassi õpilastest, 91,4% 10.c klassi õpilastest ning 78,8% 10.d õpilastest. Valesti vastanutest viis, kellest neli olid poisid, arvasid, et tegu võiks olla valetamise või luiskamisega. Vasteteks anti veel: „vaidlema millegi pärast“, „väga palju, külluses olema“, „tagarääkija“ ning „kellegagi kõvasti riidlema“. Vastuste jaotumine on täpsemalt toodud Lisas 2. Sisuliselt võib öelda, et selle küsimuse puhul oli palju subjektiivsust ning vastaja võis vastuse andmisel lähtuda ka konkreetsest situatsioonist või kontekstist, kuna valida võis mitu vastet. Võrreldavas magistritöös vastasid korrektselt 56,8% põhikooliõpilasest ja 81,5% gümnaasiumiõpilastest.

Järgmisena otsiti vastet tegusõnafaasile „esimest viulit mängima“. Vaid 39% vastanutest leidis õige seletuse: „eestvedaja olema“. Õigesti vastas 31,3% 10.b, 40% 10.c ning 45,5% 10.d klassi õpilastest. 41% vastanutest, kelle seas oli 23 tüdrukut ja 18 poissi, valisid õigeks vasteks „millestki tähtsam, esimene olema“. Pakuti palju ebaloogilisi vasteid (vt Lisa 2, Tabel 5): „esimese vahetu reageering“, „viimasel kohal olema“, „ebakindel, kahtlane olema“, „hädas olema“, „valetama, luiskama“, „kahetsema“, „ükskõikne olema“ ja „lööma“. Suurest vastuste lahknevusest järeldades saab öelda, et tegu ei ole ilmselt tänapäeval väga laialdaselt levinud fraseologismiga. Samas, vastusevariandid „millestki tähtsam, esimene olema“ ja „eestvedaja olema“ on oma tähenduselt üsna sarnased ning konkreetse vastusevariandi kasuks otsustamine võis olla tingitud vastaja enese asetamisest teatud olukorda. Ka magistritöö statistikast järeldus, et tegusõnafaasi tõlgendati erinevalt ning selle tähendusest ei olnud õpilased aru saanud: 8. klassi õpilastest vastas õigesti 18,9%, gümnaasiumiõpilastest 33,3%.

Fraseologismile „(millegi) ihu ja hing olema“ ei olnud õpilastel kerge vastust anda. Õige vastuse „millestki tähtsam, esimene olema“ valis vaid 24% (võrdselt nii poisse kui tüdrukuid) vastanutest. Õigesti vastas 25% 10.b klassi õpilastest, 17,1% 10.c klassi õpilastest ning 30,3% 10.d õpilastest. 32% vastanutest (11 poissi, 21 tüdrukut) pidas õigeks vasteks „sügavalt armuma“ ning 33% (17 poissi, 16 tüdrukut) „eestvedaja olema“. Veel valiti vastuseks (vt Lisa 2, Tabel 5): „väga palju, külluses olema“, „nõustuma“ „üle mõõtma“, „viimasel kohal olema“ ja „ükskõikne“. Selle fraseologismi puhul saab öelda, et selgesti eristuvat enamusearvamust ei ole, kuid fraseologismi tajumisel, olgu siis romantilistel

kaalutlustel või mitte, on märksõnadeks tähtsus, esikohal olek, eestvedamine. Kõrvutatavas töös teadsid õiget vastet 12,2% 8. klassi õpilastest, 14,8% 11. klassi õpilastest.

Kui midagi on „jalaga segada“, siis 93% vastanutest teab, et midagi on väga palju ja külluses. Nii arvas 41 poissi ja 52 tüdrukut. Õigesti vastas 90,6% 10.b, 94,3% 10.c ning 93,9% 10.d klassi õpilastest. Veel pakuti variante (vt Lisa 2, Tabel 5): „valetama, luiskama“, „lööma“, „halvale teele minema“, „ükskõikne olema“. Ka Õunapi magistritöö statistikast järeldeb, et fraseologism on õpilastele hästi teada. Nimelt leidsid väljendile vastava tähenduse põhikooliõpilastest 83,8%, gümnaasiumiastme õpilastest 92,6%.

Kuuendas küsimuses püüti leida vastet fraseologismile „jääb märg plekk järele“. Valitud vastusevariantidest näib, et tegu ei ole vastajate seas laialt levinud fraseologismiga ning seda seostatakse negatiivsete emotsioonidega või vägivallega. Enamus ehk 61% vastanutest valis etteantud variantide seast „midagi ei jää järele, hävitatakse sootuks“, mis on ka korrektne vaste. Õigesti vastas 50% 10.b klassist vastanutest, 62,9% 10.c ning 69,7% 10.d õpilastest. 12 vastajat, kellest enamik olid tüdrukud, valis seletuseks „läbi peksma, materdama“. Veel pakuti fraseologismi vasteks (vt Lisa 2, Tabel 5): „kahetsema“, „häbi pärast inimeste eest varjuda tahtma“, „ära sulama“, „sobimatu olema“, „valetama, luiskama“, „halvale teele minema“, „valetaja“ ja „kedagi kuskilt ära ajama“. Võrreldavas töös jagunes õigesti vastanute protsent järgmiselt: 39,2% põhikooliõpilastest ning gümnaasiumiõpilastest 55,6%, mis näitab, et fraseologism pole küll laialdaselt levinud, kuid siiski tuntud.

Nimisõnafraas „keelepeksja“ on laialdaselt levinud ja õpilaste seas tuntud. Enamus ehk 82% valis fraseologismi vasteks „tagarääkija“. Õigesti vastas 71,9% 10.b klassi õpilastest, 91,4% 10.c klassi õpilastest ning 81,8% 10.d õpilastest. Siiski, olenemata sellest, et tegu on nimisõnaga, pakuvad vastajad vastuseks tegusõnu (vt Lisa 2, Tabel 5): „kedagi solvama“, „valetama, luiskama“, „vaidlema millegi pärast“, „öeldut vastupidi, erinevalt mõistma“. 9% vastanutest pidas sobilikuks vasteks „valetaja“. Nimisõnafraas oli tuttav ka Õunapi magistritöö küsimustiku vastajatele: 8. klassi õpilastest teadsid õiget vastust 73,3%, 11. klassi õpilastest 92,6% juhtudel.

Kaheksandas küsimuses otsiti vastet fraseologismile „kägu ajama“. 89% vastanutest (39 poissi ja 50 tüdrukut) valis õigeks vastuseks „valetama, luiskama“. Õigesti vastas 84,4% 10.b, 88,6% 10.c ning 93,9% 10.d klassi õpilastest. Sisuliselt saab öelda, et õiget vastust täiendab veel 9% vastajate poolt valitud nimisõnaline vorm „valetaja“. Vastusteks pakuti üksikutele juhtudel veel (vt Lisa 2, Tabel 5): „ebakindel, kahtlane olema“ ja „kedagi kuskilt ära ajama“. Magistritöö andmeanalüüsist järeldeb, et vastajatele oli see piltlik väljend kõige paremini teada. Korrektselt vastasid 8. klassi õpilastest 97,3%, 11. klassi õpilastest 100%.

„(Kas või) maa alla vajuma“ on hästi tuntud ja kõnekeeles levinud väljend. 97% vastanutest valis õige vastuse: „häbi pärast inimeste eest varjuda tahtma“. Õigesti vastas 96,9% 10.b, 100% 10.c ning 93,9% 10.d klassi õpilastest. Vaid kolmel korral pakuti muid vastuseid: „kahetsema“ ja „ära sulama“. Õunapi tööst „Põhikooli- ja gümnaasiumiõpilaste fraseoloogiatundmine“ selgub, et ka see väljend on õpilastele tuttav: põhikooliastmest teadsid õiget vastust 81,1% ja gümnaasiumiastmest 100%.

Selle küsimustikuosa viimaseks fraseologismiks on „sulge sappa saama“. See valmistas vastajatele tõsiseid raskusi. Erinevaid vastusevariante oli väga palju, suisa 18 (vt Lisa 2, Tabel 5). Üks õpilane ei osanud oma valikut teha ja jättis küsimusele vastamata. Autori arvates võis variantide paljusus olla tingitud asjaolust, et seda fraseologismi kasutatakse kõnekeeles vallandamise kohta ning seetõttu ei pruukinud õpilastele seostuda fraseologism kellegi ära ajamisega. Õige vastuse „kedagi kuskilt ära ajama“ leidis vaid 42% vastanutest. Ka Õunapi magistriõppe lõputöö tulemused näitavad, et väljend pole õpilaste seas väga populaarne: 8. klassi õpilastest leidsid õige vaste vaid 28,4% ja 11. klassi õpilastest 33,3%.

Tabel 1. Uurimustöö esimese ülesande kokkuvõte

	10.b klass	10.c klass	10.d klass	Keskmine õigesti vastanute osakaal fraseologismide lõikes
1. fraseologism	93,75%	100,00%	93,94%	95,90%
2. fraseologism	90,63%	91,43%	78,79%	86,95%
3. fraseologism	31,25%	40,00%	45,45%	38,90%
4. fraseologism	25,00%	17,14%	30,30%	24,15%
5. fraseologism	90,63%	94,29%	93,94%	92,95%
6. fraseologism	50,00%	62,86%	69,70%	60,85%
7. fraseologism	71,88%	91,43%	81,82%	81,71%
8. fraseologism	84,38%	88,57%	93,94%	88,96%
9. fraseologism	96,88%	100,00%	93,94%	96,94%
10. fraseologism	40,63%	37,14%	48,48%	42,08%
Keskmine õigesti vastanute osakaal klasside lõikes	67,50%	72,29%	73,03%	70,94%

Esimeses küsimustiku osas pidi kolmekümne ette antud seletuse seast valima kümnele fraseologismile vastavad seletuste numbrid. Saab öelda, et ülesanne ostus raskemaks kui töö autor oleks oodanud. Vaid 6% vastanutest leidis kõikidele fraseologismidele õiged

vastused. Õigesti vastanutest olid 80% poisid. 50% õigesti vastanutest olid humanitaarklassi õpilased, 33,3% reaalklassist ning 16,7% loodusklassist. Kümne küsimuse peale kokku oli üldine treffneristide fraseologismide tundmise protsent 71 (vt Tabel 1) ning Õunapi magistritöös osalenud põhikooliõpilastel 58,4% ja gümnaasiumiõpilastel 71,9% (kahe kooliastme keskmine 65,2%). Üldisest protsendist järeldub, et Hugo Treffneri Gümnaasiumi 10. klassi õpilased teavad fraseologisme tunduvalt paremini kui põhikooliõpilased ning tase on peaaegu võrdne võrreldava magistritöö 11. klassi õpilastega.

Saab öelda, et Hugo Treffneri Gümnaasiumi õpilaste puhul 80% juhtudest oli fraseologismile õige vaste kõige populaarsemaks osutunud variant – 30% juhtudest oli õigesti vastanute osakaal rohkem kui 90%, 60% juhtudest enam kui 80%. Vaid kahe fraseologismi puhul („esimest viiulit mängima“ ja „(millegi) ihu ja hing olema“) ei osutunud õige vastus kõige populaarsemaks. Selle põhjal saab öelda, et vaid igapäevasemad ülekantud tähendused on õpilastele tuttavamad.

Võrreldes Hugo Treffneri Gümnaasiumi õpilasi erialasuundade kaupa (vt Tabel 1), saab öelda, et esimese ülesande kümnet fraseologismi tundsid üldiselt kõige paremini 10.d ehk humanitaarklassi õpilased (73% ulatuses), siis 10.c ehk loodusklassi õpilased (72,3%) ning neile järgnesid 10.b ehk reaalklassi õpilased (66,5%). Ilmselt on humanitaarklassi õpilased piltlike väljenditega rohkem kokku puutunud, kas siis hobidega või suunavalikuga seotud kaalutlustel.

Esimesest ülesandest järeldub, et õpilastele üldiselt on tuttavad samad fraseologismid: „hari läheb punaseks“, „jalaga segada“, „kägu ajama“, „(kas või) maa alla vajuma“. Erinevus seisneb selles, et treffneristidele oli kõige paremini teada väljend „(kas või) maa alla vajuma“, R. Õunapi töös osalejatele aga „kägu ajama“. Samuti järeldub, et vastajatele pakkusid raskust samad piltlikud väljendid: „esimest viiulit mängima“, „(millegi) ihu ja hing olema“, „sulge sappa saama“. Nii Hugo Treffneri Gümnaasiumi õpilastele kui magistritöös ülesannetele vastajatele oli keerukaim ülesanne leida vaste väljendile „(millegi) ihu ja hing olema“.

3.2. Teine ülesanne

Teises osas tuli moodustada ette antud nelja tulpa paigutatud sõnadest viis püsiühendit. Õigesti vastas 13% vastanutest – neli nendest olid 10.b klassi õpilased (võrdselt nii poisse kui tüdrukuid), kuus 10.c klassi õpilased (samuti võrdselt nii poisse kui tüdrukuid) ning kolm 10.d klassi õpilased (2 tütarlast, 1 noormeest). 8% vastanutest (7 poissi ja 1 tüdruk, kellest kuus olid reaalklassiõpilased) ei suutnud moodustada mitte ühtegi püsiühendit. Autori

arvates ei saanud põhjus seisneda ülesande keerukas sõnastuses või tehnilises lahenduses – pigem ei olnud õpilased suutelised fraseoloogisme moodustama, sest need ei olnud neile tuttavad. Täpsem vastuste jaotumine õigesti vastatud fraseologismide koguarvu lõikes on toodud tabelis 2.

Tabel 2. Püsiühendite moodustamine (keskmine õigesti vastanute % klasside lõikes)

Õigesti vastatud fraseologismide arv	10.b klass (%)	10.c klass (%)	10.d klass (%)	Üldine tulemus (%)
5	12,50%	17,14%	9,09%	12,91%
4	3,13%	0,00%	0,00%	1,04%
3	46,88%	48,57%	48,48%	47,98%
2	15,63%	25,71%	24,24%	21,86%
1	3,13%	5,71%	15,15%	8,00%
0	18,75%	2,86%	3,03%	8,21%
				18,36%

Tegusõnafraasi „kui puuga pähe saama“ oskas moodustada 78% vastanutes. Töö autor julgeb sellele lisada veel 5% vastanute poolt kirjutatud variandi „kui puuga pähe saanud“, sest ilmselt on vastuse lünka kirjutamisel kasutatud endale rohkem tuttavat versiooni. Õigesti vastas 78,1% 10.b klassi õpilastest, 85,7% 10.c klassi õpilastest ning 84,9% 10.d õpilastest. Vastavad andmed R. Öunapi magistritöö analüüsis kahjuks puuduvad.

„Keelt hammaste taga hoidma“ oli veelgi populaarsem ja tuttavam tegusõnafraas, mille tundis ära suisa 81% vastanutest. Õigesti vastas 75% 10.b klassi õpilastest, 85,7% 10.c klassi õpilastest ning 81,8% 10.d õpilastest.

„Oma pead silmusesse pistma“ valmistas vastanutele veidi raskusi – õige vastuse leidsid 53% vastanutest. Nende seas oli 18 (56,3%) 10.b klassi õpilast, sama palju (51,4%) 10.c ja 17 (51,5%) 10.d klassi õpilast. Kuna sõnad „pistma“ ja „ajama“ võivad teatud kontekstis väljendada sama, siis üheksateistkümnel korral moodustati sarnaseid ühendeid: „oma pead silmusesse ajama“ (14%), „kui pead silmusesse ajama“ (2%), „kui pead silmusesse pistma“ (1%), „võttis pead silmusesse ajama“ (1%), „võttis pead silmusesse pistma“ (1%).

Püsiühend „kahe silma vahele jääma“ oli tuttav vaid 35%-le vastanutest. Õigesti vastas 28,1% 10.b klassi õpilastest, pea pooled (48,6%) 10.c klassi õpilastest ning 27,3% 10.d klassi õpilastest. 47% vastanutest moodustas ka püsiühendi „kahe kõrva vahele jääma“ – seda võrdsustati ilmselt õppimisega või mõistmisega. 24% vastanutest moodustas ka „võttis silma pilli ajama“ – see võis olla tingitud asjaolust, et sõna „pillima“ seostati nutmisega ehk pilli ajamisega.

„Võttis kõrva pilli ajama“ oli tuttav üksnes 13% vastanutest ehk ainult neile, kes oskasid moodustada ette antud sõnadest kõik püsiühendid. On üsna tõenäoline, et nende õpilaste puhul oli moodustuv püsiühend lihtsalt variant, mis jäi üle. Neli nendest olid 10.b klassi

õpilased (12,5%), kuus 10.c klassi õpilased (17,1%) ning kolm 10.d klassi õpilased (9,1%). Nagu öeldud, võivad sõnad „pistma“ ja „ajama“ teatud kontekstis väljendada sama tähendust – sellest tulenevalt moodustas 5% vastanutest püsiühendi „võttis kõrva pilli pistma“. Selle tõttu moodustasid nad ka sõnu omavahel ära vahetades ühendi „oma pead silmusesse ajama“. Potentsiaalselt oli see 5% vastanutest võimeline leidma kõik korrektsed püsiühendid. Sõnaga „kõrva“ moodustati veel üheteistkümnel korral püsiühend „kui/oma kõrva taha panema/pistma“.

Tabel 3. Uurimustöö teise ülesande kokkuvõtte konkreetse fraseologismi moodustamisvõime lõikes

	10.b klass	10.c klass	10.d klass	Keskmine õigesti vastanute osakaal fraseologismide lõikes
Kahe silma vahele jääma	28,13%	48,57%	27,27%	34,66%
Keelt hammaste taga hoidma	75,00%	85,71%	81,82%	80,84%
Kui puuga pähe saama	78,13%	85,71%	84,85%	82,90%
Oma pead silmusesse pistma	56,25%	51,43%	51,52%	53,06%
Võttis kõrva pilli ajama	12,50%	17,14%	9,09%	12,91%
Keskmine õigesti vastanute osakaal klasside lõikes	50,00%	57,71%	50,91%	52,87%

Üldiselt tunti teise ülesande fraseologisme eraldi 52,9% ulatuses (vt Tabel 3), mis näitab, et loov ülesanne oli õpilaste jaoks komplitseeritum, kuid samas mitte võimatu. Selle ülesande raskus seisnes võrreldes eelmisega keerukamates väljendites: need olid pikemad (koosnesid neljast sõnast) ning ei pruukinud õpilaste jaoks olla enam nii tuttavad ja kergesti meelde jäävad. Teise ülesande fraseologisme tundsid 10.c ehk loodusklassi õpilased teistest vaieldamatult paremini: nemad andsid korrektsed vastused 57,7% ulatuses, samas kui humanitaarklass 10.d teadis 50,9% ülesandes olevatest väljenditest ja reaalklass 10.b 50%. Raske on anda ühest põhjust, miks just selline klassiline järjestus, kuid üheks põhjuseks võib olla 10.c klassi õpilaste õnn, et küsiti just neile rohkem teada olevaid fraseologisme. Treffneristide jaoks kõige paremini tuntud piltlik väljend, kui lisada 78%-le täiesti korrektselt vastanutele juurde ka need 5% õpilastest, kes tundsid väljendit, kuid ei pannud seda õigesse vormi, oli „kui puuga pähe saama“. Kõige suuremaid raskusi valmistas õpilastele väljend „võttis kõrva pilli ajama“, mida teadsid vaid 13 õpilast 100-st ehk 13%. Neid andmeid R. Õunapi töös kahjuks eraldi välja ei toodud ning seega on raske öelda, kas treffneristid teadsid paremini või halvemini.

R. Õunapi magistritöö tulemustes kajastus loova ülesandega veelgi positiivsem tulemus vastajate poolt moodustatavate fraseologismide koguarvu lõikes. Kui treffneristidest vaid 13% suutsid moodustada kõik viis fraseologismi, siis magistritöös suutsid 24,8% (21,6% põhikooliõpilastest ja 33,3% gümnaasiumiõpilastest) kõigist vastanutest kokku panna viis korrektset väljendit. Kõige rohkem (pea 48%) oli treffneriste, kes olid suutelised moodustama kolm püsiühendit, samas kui Õunapi küsimustikule vastajatest suurem osa (24,8%) oli võimeline vastama õigesti kõik viis fraseologismi. Selle ülesande puhul on magistritöös osalejate mõlema vanuseastme tulemused paremad kui Hugo Treffneri Gümnaasiumi õpilastel. Keskmine treffnerist oli suuteline vastama õigesti vaid 18,4%-i ulatuses. 0-1 väljendit suutis moodustada 16,2% küsitletud treffneristidest, samas magistritöö küsimustikule sellisel tasemel vastanud õpilased moodustasid kogu Õunapi ankeedi täitjate grupist vaid 12,8% (12,2% 8. klassi ja 14,9% 11. klassi õpilastest). Töö autor seab küsimuse alla R. Õunapi üldiste tulemuste keskmiste arvutusmeetodi, sellest tulenevalt on sulgudes eraldi välja toodud magistritöös esitatud andmed klasside lõikes. Treffneristide kehvem sooritustase võib olla tingitud ka sellest, et R. Õunap palus ülesanded lahendada paber kandjal, kuid autor arvutis – tehniline lahendus ei pruugi kõikidele vastajatele sobida ning toob kaasa segadust.

3.3. Kolmas ülesanne

Kolmandas küsimustiku osas tuli alla joonitud fraasidele leida õige vaste toodud fraseologismide seast ning ühtlasi kasutada ka lausesse sobivat vormi – kokku oli 10 lauset.

Vaieldamatult oli selles ankeedi osas kõige rohkem õigesti vastanud. 32% õpilastest valis fraasidele nii sobiva vaste kui ka kasutas lausesse sobivat vormi. Õigesti vastas 34,4% 10.b klassi õpilastest, 37,1% 10.c klassi õpilastest ning 24,2% 10.d klassi õpilastest. Kui jätta kõrvale asjaolu, et valitud oli küll õige vaste, kuid see oli jäetud lausesse sobivasse vormi panemata või kõiki fraseologismi kuuluvaid sõnu ei olnud kasutatud, siis oli õigesti vastanute protsent suisa 88% (10.b klass – 84,4%; 10.c klass – 85,7%; 10.d klass – 93,9%). Üks õpilane ei olnud ilmselt aru saanud püstitatud ülesande sisust – ta oli osad allajoonitud fraasid asendanud endapoolsete seletustega ning lõpuks jätnud vastused valimata. Enam kui pooli vastuseid ei valinud kokku suisa viis õpilast. Fraseologismid „nina norgu laskma“ ja „rööpast välja lööma“ võrdsustati kuuel korral.

Vaadates detailsemalt kolmandas osas toodud esimest lauset („Pahandusetegija ei ole hulk aega *end näidanud*“), saab öelda, et 99% õpilastest tundis ära, et alla joonitud fraasile sobilikuks vasteks on „näole andma“. 15% vastanutest suutis õige fraseologismi leida ja selle

õigesse vormi „end näole andnud“ panna (10.b klassist 15,6%; 10.c klassist – 22,9%, 10.d klassist – 6,1%). Nendele vastanutele lisandus 64%, kes jätsid ära sõna „end“ ning kasutasid üksnes õiget vormi „näole andnud“. 19% vastanutest kasutas fraseologismi algvormi. Töö autor usub, et see võis olla tingitud kiirest ENTER-klahvi vajutamisest. Üks õpilane kirjutas lünka terve lause ning üks vastanu ei olnud vastust valinud.

Teine lause „Ega ühe äparduse pärast ei tasu veel *kurvaks muutuda*“ muutis vastajad loomingulisemaks – kokku oli kuus erinevat vastusevarianti ning üks õpilane jättis vastamata. Enamus ehk 76% vastajatest suutis leida õige vormi „nina norgu lasta“ (10.b klassist – 81,3%; 10.c klassist – 85,7%; 10.d klassist – 60,6%), sellele lisandus 17% algvormi kasutajaid. Üks vastaja pakkus välja kurvaks muutumisele lühema vormi „kurvastada“, üks vastaja muutis pikemalt lause lõppu. 3% vastanutest võrdsustas „kurvaks muutuda“ fraseologismiga „rööpast välja lööma“, mis õiges grammatilises vormis oleks olnud sisuliselt ka õige vastus, ning üks vastaja muutis ette antud fraasi. Sisuliselt saab öelda, et õige fraseologismi leidmisega sai hakkama 99% õpilastest.

Kolmanda lause „Poiss suutis neiu lõpuks ikkagi oma *võimusesse haarata*“ puhul oli vastuste jaotumine eelmise lausega võrreldes sarnane. Enamus ehk 75% vastajatest suutis leida õige fraseologismi ning selle õigesse vormi „võrku püüda“ panna. Õigesti vastas 84,4% 10.b klassi õpilastest, 82,9% 10.c klassi õpilastest ning 57,6% 10.d õpilastest. 18% kasutas fraseologismi algvormi „võrku püüdma“. Vastamata jättis 2%. Ühekordselt pakuti ka variante „hakkas neiu meeldima“, „neiu püüti võrku“, „nina norgu laskma“, „nina“ ja „võrku püüdnud“.

Neljanda lause „Meie vanematel on komme ikka ja jälle vanu eksimusi *ette heita*“ puhul leidis 96% vastanutest õige fraseologismi „nina alla hõõruma“, kuid selle õigesse vormi suutis panna vaid 78% vastanutest (10.b klass – 84,4% ; 10.c klass – 85,7%; 10.d klass – 63,6%). Algvormi kasutas 17 vastanut. Kolm õpilast ei määranud oma vastust, üks pakkus endapoolse variandi „valetama“ ja üks vastaja võttis lause lühemalt kokku „vanemad hõõruvad asju nina alla“.

Viies lause „Ema ja isa *mõistsid harva teineteist*“ oli fraseologismi leidmise mõttes õpilastele kerge – 96% asendas selle fraasiga „ühist keelt leida“ ning neli ei määranud oma vastust. Õiged vastused varieerusid, sest õpilased olid valinud mitmeid erinevaid vorme. Populaarsemad olid: „leidsid harva ühise keele“ (19%), „ei leidnud ühist keelt“ (17%), „ei suutnud ühist keelt leida“ (6%), „ei leia ühist keelt“ (4%). Üksikutel juhtudel pakuti vastuseks: „leidsid ühise keele harva“, „suutsid harva ühist keelt leida“, „ei suuda ühist keelt leida“, „ei suutnud tihti ühist keelt leida“, „ei suutnud leida ühist keelt“, „leiavad harva ühise keele“, „üritasid ühist keelt leida“. Õigesti vastas 56,3% 10.b klassi õpilastest, 74,3% 10.c klassi

õpilastest ning 39,4% 10.d õpilastest. 5% jäi algvormi „ühist keelt leidma“ juurde. Ülejäänud vastajad valisid vormi, mille tulemusena ei moodustanud korrektset lauset.

Kuuenda lause „*Asi edenes tõrgeteta*“ puhul leidis 93% vastanutest sisuliselt õige fraseologismi „läheb nagu lepase reega“, viis vastanut jättis vastamata. Selles küsimuses tegid õpilased palju tähelepanekuvigu. 81% vastanutest leidis perfektse vastuse – leiti õige fraseologism ja pandi õigesse vormi. 52% vastanutest eelistas lauset „Asi läks nagu lepase reega“ ja 29% algvormi sisaldavat lauset „Asi läheb nagu lepase reega“. Õigesti vastas 75% 10.b klassi õpilastest, 74,3% 10.c klassi õpilastest ning 93,9% 10.d õpilastest. 4% vastanutest jättis fraasile alles sõna „edenema“ ning kaotas fraseologismist „läheb“. 3% vastanutest unustas kirjutada fraseologismi „läheb nagu lepase reega“ ette sõna „läheb“, 2% sõna „nagu“. Pakuti ka variante „läheb *kui* lepase reega“ ja „läks *nigu* lepase reega“. Üks vastaja seletas lause oma sõnadega lahti („ei olnud ühtegi viga ega probleemi“). Üks vastaja võrdsustas fraasi „edenes tõrgeteta“ fraseologismiga „ei liigu ükski närv“ – see oli vale vastus.

Seitsmendas lauses „Pärast vallandamist oli isa *enesekindluse kaotanud*“ leidis õige fraseologismi 92% vastanutest, kaks vastanut andis vale vastuse, üks pakkus välja omapoolse seletuse „ei olnud julge“. Enesekindluse kaotamist võrdsustati 89% juhtudest fraseologismiga „rööpast välja lööma“ ja 3% korral „nina norgu laskma“. 65% vastanutest valis õige fraseologismi ja vormi „rööpast välja löödud“, millele lisandus 2% vastanute valik „rööpast välja löönud“, 2% vastus „nina norgu lasknud“ ja 1% „läinud rööpast välja“. Õigesti vastas 68,8% 10.b klassi õpilastest, 82,9% 10.c klassi õpilastest ning 57,6% 10.d õpilastest. Õigesti vastanute hulka ei arvatud ühe vastaja vastust, kes pani rööpad mitmusesse („rööbastest välja löödud“) ning ühe õpilase antud vastust, mil asendati sõna „lööma“ sõnaga „läinud“. Valed vastused anti juhtudel, mil alla joonitud fraas võrdsustati fraseologismiga „võrku püüdma“ ja „ei liigu ükski närv“. Lause jäi vastamata 5% küsimustikku täitnud õpilaste poolt. 5% vastuse andnud tütarlastest kirjutas lünka pooliku fraseologismi „rööpast väljas“.

Lause „Lapsed olid vahepeal kõik pannkoogid *ära söönud*“ ei valmistanud vastajatele raskusi. Õige fraseologismi leidis 90% vastanutest, 6% oma vastust ei andnud ning 3% kirjutas lünka „pintslisse pannud“, 1% vastajatest pakkus välja variandi „nahka pistnud“. Õigesti vastas 71,9% 10.b klassi õpilastest, 82,9% 10.c klassi õpilastest ning 66,7% 10.d õpilastest. Fraseologismile anti järgmised vormid: „pintslisse pistnud“ (73%), 15% kasutas algvormi „pintslisse pistma“, „pintslisse pistnud“ (1%).

Üheksas lause „Poisid ei viitsinud oodata ja olid vahepeal *ära läinud*“ oli vastajatele samuti lihtsamate killast. Õige fraseologismi leidsid 94% vastanutest, 6% jättis vastamata. 76% vastanutest suutis leida õige fraseologismi ja panna selle õigesse vormi „minekut teinud“.

Õigesti vastas 78,3% 10.b klassi õpilastest, 85,7% 10.c klassi õpilastest ning 63,6% 10.d õpilastest. 16% vastanutest jättis fraseologismi algsesse vormi „minekut tegema“. Üks vastaja pakkus variandiks „tegid minekut“ ning üks vastaja „poisid tegid minekut“.

Kümnes lause „Väravavaht säilitab enesevalitsuse“ oli taaskord fraseologismi leidmise koha pealt kerge – õige leidis 90% vastanutest. Enesevalitsuse säilitamist võrdsustati neljal korral vale fraseologismiga – „läheb nagu lepase reega“, „rööpast välja lööma“, „vörku püüdma“. 6% vastanud õpilastest ei valinud vastust. 61% vastanutest suutis leida õige fraseologismi ja panna selle õigesse vormi: „Väravavahil ei liigu ükski närv“ (49%), „Väravavahil ei liikunud ükski närv“ (10%), „ei liiguta ühtki närvi“ ja „ei liigutanud ühtegi närvi“. Õigesti vastas 59,4% 10.b klassi õpilastest, 77,1% 10.c klassi õpilastest ning 42,4% 10.d õpilastest. 25% vastanutest jättis fraseologismi algsesse vormi: „ei liigu ükski närv“.

Tabel 4. Kolmandas küsimustiku osa vastuste jaotumine (õigesti vastanute %)

	10.b klass	10.c klass	10.d klass	Keskmine õigesti vastanute osakaal lausete lõikes
1. lause	15,63%	22,86%	6,06%	14,85%
2. lause	81,25%	85,71%	60,61%	75,86%
3. lause	84,38%	82,86%	57,58%	74,94%
4. lause	84,38%	85,71%	63,64%	77,91%
5. lause	56,25%	74,29%	39,39%	56,64%
6. lause	75,00%	74,29%	93,94%	81,08%
7. lause	68,75%	82,86%	57,58%	69,73%
8. lause	71,88%	82,86%	66,67%	73,80%
9. lause	78,13%	85,71%	63,64%	75,83%
10. lause	59,38%	77,14%	45,45%	60,66%
Keskmine õigesti vastanute osakaal klasside lõikes	67,50%	75,43%	55,45%	66,13%

Nagu ülalolevast tabelist 4 näha, olid õpilased kolmandas ülesandes küllaltki edukad: kolme klassi keskmine sooritus oli 66,1%, kui arvestada õige vaste ja selle korrektset vormi kasutamist. Nagu ka teises ülesandes, näitasid loodusklassi ehk C-klassi õpilased häid tulemusi, kui vastasid õigesti 75,4% ulatuses. Reaalklass (10.b klass) teadis 67,5% ja humanitaarklass (10.d klass) 55,5% kolmanda ülesande väljenditest. Kõige raskemaks kolmanda ülesande lauseks osutus „Pahandusetegija ei ole hulk aega *end näidanud*“ – 99% õpilastest teadis küll, et lausesse sobiks vaste „näole andma“, kuid vaid 14,9% suutis vaste lausele vastavasse grammatiliselt õigesse vormi panna. Selle ülesandeploki kõige lihtsamaks lauseks osutus „Asi edenes tõrgeteta“, mille puhul 93 vastajat 100-st teadsid (93%), et korrektne vaste on fraseologism „läheb nagu lepase reega“, kuid suisa 81% neist suutsid selle panna ka lausele vastavasse vormi.

R. Õunap tõdeb oma magistritöös „Põhikooli- ja gümnaasiumiõpilaste fraseoloogiatundmine“, et õpilastel läks see ülesanne väga hästi: enamus 8. ja 11. klassi õpilastest said maksimumpunktid. Kuid Õunapi tööst selgub, et sarnaselt Hugo Treffneri Gümnaasiumi õpilastega on magistritöö küsimustikule vastajad suutelised leidma üles antud lausesse sobiva fraseologismi, kuid jätaavad selle grammatiliselt korrektsesse vormi panemata. Uurimistöös ja võrreldavas magistritöös ajasid õpilased omavahel segamini järgmisi fraseologisme: „rööpast välja lööma“ / „ei liigu ükski närv“, „läheb nagu lepase reega“ / „ei liigu ükski närv“. Lisaks ajasid Õunapi ankeedile vastajad segamini ka väljendeid „näole andma“ ja „minekut tegema“, Hugo Treffneri Gümnaasiumi õpilased aga võrdsustasid fraase „võrku püüdma“ / „nina norgu laskma“, „rööpast välja lööma“ / „võrku püüdma“, „ei liigu ükski närv“ / „võrku püüdma“.

3.4. Kolme ülesande kokkuvõte

Kolme ülesande tulemusi kokku võttes saab öelda, et vastajad tunnevad fraseologisme rahuldavalt: keskmiselt läbiti testi 63,3% ulatuses. On selliseid püsiühendeid, mis on õpilastele väga tuntud (nt „jalaga segada“, „hari läheb punaseks“), kuid samas ka väga võõraid (nt „esimest viiulit mängima“, „jääb märg plekk järele“). Õpilased said paremini hakkama ülesannetega, kus olid ette antud vastusevariandid. Väga suurt rolli eduka vastamise puhul mängis ka vastusevariantide arv: kui neid oli rohkem kui küsimusi, siis õpilastel oli keerulisem valikut teha. Samas andis variantide rohkus uurimistöös autorile parema võimaluse teada saamiseks, kas vastaja teab kindlalt või aimab vastust.

Hugo Treffneri Gümnaasiumi antud valimi kõige paremad fraseologismide tundjad on loodusklassi (10.c klassi) õpilased, kes teadsid ülesannetes olevatest püsiühenditest 68,5%, neile järgnesid reaalklassi (10.b klassi) õpilased, kes vastasid õigesti 61,7% ulatuses ning neile omakorda humanitaarklassi (10.d klassi) õpilased, kes sooritasid testi 59,8% ulatuses. Loodusklassi edu võib tuleneda sellest, et antud õppesuunda õppima asumiseks tuleb läbida kõige tihedam konkurents (vastu võetakse vaid ühe klassi jalgu õpilasi), mis eeldab lisaks loodusainetes pädev olemisele ka head eesti keele taset. Reaalklassi õpilaste edu humanitaarsuuna esindajate ees võib tuleneda paremast loogilisest ja loomingulisest mõtlemisest, mida kasutatakse ka näiteks matemaatika ja füüsika probleemülesannete lahendamisel: nad suudavad edukamalt kokku viia pealtnäha üksteisest sõltumatuid sõnu. Veel võib öelda, et testi tegemise aeg (kuupäev) tulemusi ei mõjutanud: loodusklassi õpilased, kes läbisid testi esimesena, seljatasid siiski teisena teinud reaal- ja kolmandana läbinud humanitaarklassi õpilased.

Võrreldes treffneriste R. Õunapi magistritöös „Põhikooli- ja gümnaasiumiõpilaste fraseoloogiatundmine“ vastanutega, on näha mõlema grupi tugevusi ja nõrkusi. Esimese ülesandega said üldiselt paremini hakkama Hugo Treffneri Gümnaasiumi õpilased, teise osaga aga magistritöö küsimustikule vastanud (ka 8. klassi ja 11. klassi lõikes eraldi). Kuna magistritöös puuduvad täpsed numbrilised andmed kolmanda ülesande kohta, siis on raske öelda, kumma grupi sooritus oli parem, kuid autorile tundusid need võrdsed olevat.

Esimese ülesannete ploki põhjal võib järeldada, et õpilastele üldiselt on tuttavad samad fraseologismid nagu näiteks „hari läheb punaseks“, „jalaga segada“, „kägu ajama“, „(kas või) maa alla vajuma“. Veel võib öelda, et ka keerukamad väljendid on ühised: „esimest viiulit mängima“, „(millegi) ihu ja hing olema“, „sulge sappa saama“. Teist ülesannet on keeruline kokku võtta, kuid tundub, et sellest harjutusetüübist järeldus, et õpilased on edukamad, kui neile on ette antud vastused, mille seast valida. Ankeedi kolmandast osast selgub, et mõlemad grupid võrdsustavad omavahel kaht fraasi: „nina norgu laskma“ ja „rööpast välja lööma“, segamini aeti aga fraseologisme „rööpast välja lööma“ / „ei liigu ükski närv“ ning „läheb nagu lepase reega“ / „ei liigu ükski närv“.

Kokkuvõte

Minu töö eesmärgiks oli uurida, missugune on Hugo Treffneri Gümnaasiumi 10. klasside õpilaste piltlike väljendite tundmise tase. Selleks valisin 2015. aastal õpinguid alustanud lennu igast suunast ühe klassi: reaalklass 10.b, loodusklass 10.c ja humanitaarklass 10.d. Valimis kokku oli 100 õpilast: 46 poissi ja 54 tüdrukut.

Uurimuse läbiviimiseks moodustasin *LimeSurvey* veebikeskkonda netiküsimustiku R. Õunapi magistritöö „Põhikooli- ja gümnaasiumiõpilaste fraseoloogiatundmine“ testülesannete põhjal. Minu testis oli kolm osa: kaks definitsioonipõhist ülesannet (valikvastustega) ja üks etteantud sõnadest püsiühendi moodustamine: kokku oli kakskümmend viis küsimust.

Töö üldiseks tulemuseks võib öelda, et treffneristid tunnevad fraseologisme rahuldavalt: keskmine testitulemus oli 63,3%. Kõige paremini tunnevad piltlikke väljendeid loodus-, siis reaal- ja humanitaarklassi õpilased. Kui kõrvutada Hugo Treffneri Gümnaasiumi õpilasi R. Õunapi magistritöö küsimustikule vastajatega, siis saab väita, et nende tase on küllaltki võrdne. Võrreldavate tööde statistikast järeldub, et õpilaste seas on populaarsed samad fraseologismid, samas ajavad nad omavahel segamini ka samu fraseologisme.

Uurimuse põhjal võib öelda, et õpilastel on välja kujunenud väga kindlad väljendid, mida nad teavad. Neid, mida ei tunta, proovitakse aimata näiteks väljendisse kuuluvate sõnade järgi.

Veel saab väita, et vastajate rahuldav, kuid siiski madal tundmisprotsent viitab, et eesti keel on ajaga muutunud. Varasemalt kasutati võõrsõnade leksikoni, kuid teati kujundlikke väljendeid, kuid nüüd kasutatakse võõr- ja laensõnadega rikastatud keelt, ent fraseologisme nii palju ei tunta. Siin võib tulla mängu ka geograafiline aspekt: minu uurimuse ankeedile vastajad olid arvatavasti rohkem linnainimesed, ent võib olla, et maapiirkondades kasutatakse rohkem piltlikku keelt.

Lisaks fraseologismide pigem kehvale tundmisele olid vastajad ka hajameelsed ja tähelepanematud, millest tekkisid uued vead, mis langetasid küsimustiku sooritusprotsenti. Näiteks kolmandas ülesandes leidsid õpilased küll lause sisuga sobiva piltliku väljendi, kuid unustasid selle lausesse sobivasse vormi panna.

Loodan, et antud uurimistöö on piisavaks tõestuseks eesti keele ja kirjanduse õpetajatele, et õpilaste sõnavara tuleks laiendada ning piltlike väljenditega rohkem tegeleda. Seda kas või seetõttu, et hoida elus eesti keelt kui esivanemate pärandit. Lisaks võimaldab fraseologismidega rikastatud keel õpilasel end paremini ja väljendusrikkamalt väljendada.

Seda tööd iseloomustavad valdkondlikud märksõnad: Hugo Treffneri gümnaasium, fraseologismid, fraseoloogia

Kasutatud kirjandus

- Baran, A. (2002). Fraseologismi süntaktilisest struktuurist. Hiemäe, M., Labi, K., Oras, J. (Toim). *Lemmeleht. Pro Folkloristica IX*. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum. <http://www.folklore.ee/era/nt/PF9/Baran.htm> (26.01.2016)
- Erelt, M., Erelt, T., Ross, K. (2007a). Eesti keele käsiraamat. Leksikoloogia. Fraseoloogia. Tallinn: Eesti Keele Instituut. <http://www.eki.ee/books/ekk09/index.php?p=6&p1=5&id=544> (27.04.2015)
- Erelt, M., Erelt, T., Ross, K. (2007b). Eesti keele käsiraamat. Leksikoloogia. Fraseoloogia. Fraseologismide päritolu. Tallinn: Eesti Keele Instituut. <http://www.eki.ee/books/ekk09/index.php?p=6&p1=5&id=545> (25.01.2016)
- Erelt, M., Erelt, T., Ross, K. (2007c). Eesti keele käsiraamat. Leksikoloogia. Sõnasemantika. Sõnasemantika mõisteid. Tallinn: Eesti Keele Instituut. <http://www.eki.ee/books/ekk09/index.php?id=534&p=6&p1=5> (25.01.2016)
- Jaanits, K. (2004). Leksikaalsetest kollokatsioonidest soome ja eesti keeles. Magistritöö. <http://dSPACE.ut.ee/bitstream/handle/10062/739/Jaanits.pdf?sequence=5&isAllowed=y> (25.02.2016)
- Klaus, K. (2011). Emakeeleõpetajaid rõõmustavad raamatusõbrad. *Pärnu Postimees*, 20. aprill. <http://www.parnupostimees.ee/422032/emakeeleopetajaid-roomustavad-raamatusobrad> (24.01.16)
- Kollokatsioonide otsing korpusest. (2012). Tartu: Tartu Ülikool. <https://korpused.keeleressursid.ee/clc/?mod=aboutcollocations> (25.01.2016)
- Langemets, M., Tiits, M., Valdre, T., Veski, L., Viks, Ü., Voll, P. (2009a). Eesti keele seletav sõnaraamat. Tallinn: Eesti Keele Instituut. <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=vanas%C3%B5na&F=M> (24.02.2016)
- Langemets, M., Tiits, M., Valdre, T., Veski, L., Viks, Ü., Voll, P. (2009b). Eesti keele seletav sõnaraamat. Tallinn: Eesti Keele Instituut. <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=v%C3%B5rdlus&F=M> (24.02.2016)
- Leitmaa, D. (2012). Noorte aina manduv keeleoskus kurvastab õppejõude. *Eesti Päevaleht*, 9. oktoober. <http://epl.delfi.ee/news/eesti/noorte-aina-manduv-keeleoskus-kurvastab-oppejõude?id=65081504> (24.01.16)
- Puhtvend, K. (2009). I-IV klassi laste kujundlik keelekasutus. Õpetamine ja oskused. Bakalaureusetöö. Käsikiri Tallinna Ülikool Eesti keele ja kultuuri instituudis. http://www.tlu.ee/~jaanike/loengud/kuidas_lapsed_fr_omandavad.pdf (25.01.2016)

- Talviste, K. (2012). Sotsiaalsõnastikud röövivad lastelt emakeelse väljendusoskuse. *Eesti Ekspress*, 24. märts. <http://ekspress.delfi.ee/kuum/sotsiaalsõnastikud-roovivad-lastelt-emakeelse-valjendusoskuse?id=64121601> (24.01.16)
- Uulma, Ü. (2012). Ülle Uulma: „Tegelt mul on suht suva“. *Eesti Päevaleht*, 9. oktoober. <http://epl.delfi.ee/news/arvamus/ulle-uulma-tegelt-mul-on-suht-suva?id=65082528> (24.01.16)
- Õim, K. (2003). Võrdluste struktuurist ja kujundisemantikast. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum. <http://dSPACE.ut.ee/bitstream/handle/10062/888/Oim.pdf> (25.01.2016)
- Õim, K. (2004). Fraseologism versus kõnekäänd. *Emakeele Seltsi aastaraamat 50*. Tallinn: Emakeele Selts, 129-142.
- Õim, K. (2015a). Fraseoloogiuuring XX ja XXI sajandil. Slaidid. Tallinn: Tallinna Ülikool. http://www.tlu.ee/~jaanike/loengud/fras_slaidid_1.pdf (25.01.2016)
- Õim, K. (2015b). Mis on fraseologism? Fraseologismi tunnused. Tallinn: Tallinna Ülikool. http://www.tlu.ee/~jaanike/loengud/mis_on_fraseologism.pdf (25.01.2016)
- Õunap, R. (2010). Põhikooli- ja gümnaasiumiõpilaste fraseoloogiatundmine. Magistritöö. http://www.murre.ut.ee/arhiiv/naita_pilt.php?materjal=kasikiri&materjal_id=D1686&series=D (29.12.15)

Lisad

Lisa 1. Testülesanded

1. Lisa lünka seletuse number, mis vastab etteantud fraseologismile.

1. nõustuma	11. kellegagi kõvasti riidlema	21. öeldut vastupidi, erinevalt mõistma
2. valetama, luiskama	12. kahetsema	22. lööma
3. vaidlema millegi pärast	13. keegi saab vihaseks või ägedaks	23. halvale teele minema
4. hädas olema	14. sügavalt armuma	24. läbi peksma, materdama
5. liikumatult seisma	15. midagi ei jää järele, hävitatakse sootuks	25. eestvedaja olema
6. väga palju, külluses olema	16. kaklema hakkama	26. valetaja
7. üle mõõtma	17. millestki tähtsam, esimene olema	27. ükskõikne olema
8. tagarääkija	18. häbi pärast inimeste eest varjuda tahtma	28. kedagi solvama
9. viimasel kohal olema	19. ebakindel, kahtlane olema	29. kedagi kuskilt ära ajama
10. sobimatu olema	20. ära sulama	30. esimene vahetu reageering

1. hari läheb punaseks –
2. erinevat keelt rääkima –
3. esimest viulit mängima –
4. (millegi) ihu ja hing olema –
5. jalaga segada –
6. jääb märg plekk järele –
7. keelepeksja –
8. kägu ajama –
9. (kas või) maa alla vajuma –
10. sulge sappa saama –

2. Moodusta antud sõnadest püsiühendid, valides igast tulbast üks sõna. Saad viis erinevat ühendit.

oma	kõrva	taga	pistma
kahe	hammaste	vahele	saama
kui	puuga	silmusesse	hoidma
võttis	silma	pähe	jääma
keelt	pead	pilli	ajama

3. Leia alla joonitud fraasidele õige vaste järgnevate fraseologismide seast. Kasuta lausesse sobivat vormi.

läheb nagu lepase reega, näole andma, rööpast välja lööma, ei liigu ükski närv, võrku püüdma, nina alla hõõruma, minekut tegema, nina norgu laskma, ühist keelt leida, pintsliisse pistma

1. Pahandusetegija ei ole hulk aega end näidanud.
2. Ega ühe äparduse pärast ei tasu veel kurvaks muutuda.
3. Poiss suutis neiu lõpuks ikkagi oma võimusesse haarata.
4. Meie vanematel on komme ikka ja jälle vanu eksimusi ette heita.
5. Ema ja isa mõistsid harva teineteist.
6. Asi edenes tõrgeteta.
7. Pärast vallandamist oli isa enesekindluse kaotanud.
8. Lapsed olid vahepeal kõik pannkoogid ära söönud.
9. Poisid ei viitsinud oodata ja olid vahepeal ära läinud.
10. Väravavaht säilitab enesevalitsuse.

Lisa 2. Tabel 5. Uurimustöö esimese ülesande vastuste jaotumine (% vastanutest)

	„hari läheb punaseks“	„erinevat keelt rääkima“	„esimest viiulit mängima“	„(millegi) ihu ja hing olema“	„jalaga segada“	„jääb märg plekk järele“	„keelepeksja“	„kägu ajama“	„(kas või) maa alla vajuma“	„sulge sappa saama“
1. nõustuma				1%						4%
2. valetama, luiskama		5%	1%		1%	1%	3%	89%		
3. vaidlema millegi pärast		5%					1%			
4. hädas olema			2%							6%
5. liikumatult seisma										1%
6. väga palju, külluses olema		1%		7%	93%					
7. üle mõotma				1%						
8. tagarääkija		1%					82%			1%
9. viimasel kohal olema			3%	1%						7%
10. sobimatu olema						2%				5%
11. kellegagi kõvasti riidlema	1%	1%								2%
12. kahetsema	2%		1%			6%			2%	
13. keegi saab vihaseks või ägedaks	96%									1%
14. sügavalt armuma				32%						1%
15. midagi ei jää järele, hävitatakse sootuks						61%				
16. hakkama hakkama										3%
17. millestki tähtsam, esimene	1%		41%	24%						

olema										
18. häbi pärast inimeste eest varjuda tahtma						6%			97%	
19. ebakindel, kahtlane olema			3%					1%		2%
20. ära sulama						9%			1%	
21. öeldut vastupidi, erinevalt mõistma		87%					1%			1%
22. lööma			1%		2%					2%
23. halvale teele minema					1%	1%				9%
24. läbi peksma, materdama						12%				4%
25. eestvedaja olema			39%	33%						6%
26. valetaja						1%	9%	9%		
27. ükskõikne olema			1%	1%	3%					
28. kedagi solvama							4%			2%
29. kedagi kuskilt ära ajama						1%		1%		42%
30. esimene vahetu reageering			8%							
Vastamata										1%

